

Rafał Wójcik

"Między oryginałem, kopią a
falsyfikatem. Polskie edycje
faksymilowe", Janusz Sowiński,
Kraków 2009 : [recenzja]

Biblioteka 14 (23), 327-329

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

RAFAŁ WÓJCIK

Janusz Sowiński, *Między oryginałem, kopią a falsyfikatem. Polskie edycje faksymilowe*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego 2009
(Prace Monograficzne – Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, nr 512)

W ramach serii Prace Monograficzne Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie ukazała się w zeszłym roku książka Janusza Sowińskiego *Między oryginałem, kopią a falsyfikatem. Polskie edycje faksymilowe*. Praca zasłużonego badacza dawnego drukarstwa w Polsce jest pierwszą, co warto podkreślić, na polskim rynku pozycją w tak szeroki sposób traktującą problematykę edycji faksymilowych.

We wstępie autor wyjaśnia, że przedstawiona w książce problematyka od kilku lat jest przedmiotem jego zainteresowań badawczych, oraz wspomina dotychczasowe doświadczenia, które zdobył podczas wieloletniej pracy w Wydawnictwie Ossolineum oraz na wyższych uczelniach. Wstęp zawiera również pierwsze rozważania o zmianach, które zachodzą obecnie w procesie wydawniczym, a także informuje, iż działalność wydawców w zakresie edycji faksymilowych została przez autora uporządkowana według przyjętych przez niego kryteriów. W tym miejscu brakuje czytelnikowi wyszczególnienia kryteriów, którymi kierował się autor, decydując się na taką kompozycję książki.

Między oryginałem, kopią a falsyfikatem podzielone zostało przez autora na 11 rozdziałów: *Fac simile – znaczy uczyć podobnym*; *Między oryginałem, kopią a falsyfikatem*; *Faksymilowe początki*; *Ocalić od zapomnienia*; *Edytorstwo dokumentarne*; *Dziedzictwo Gutenberga*; *W gnieździe Białego Kruka*; *Chopin dla*

wszystkich; *Szybciej i taniej, czyli pragmatyzm wydawniczy; W kręgu techniki i technologii* oraz *Quo vadis książko*. Rozprawę zamyka bibliografia polskich książek i artykułów, na których autor opierał się podczas pracy, oraz spis 66 zamieszczonych w książce, dodajmy – cennych, ilustracji.

Autor nie tylko przedstawił polskie dzieje tej szczególnej i cennej działalności wydawniczej, ale również interesująco i ze znanstwem poruszył problemy dotyczące różnych kategorii faksymilów, dokonał zasadnego rozróżnienia w terminologii, która dotąd niekonsekwentnie stosowana była w literaturze przedmiotu (np. pojęcia: faksymile, reprint, przedruk, fotooffset, oryginał, kopia, falsyfikat), a także zdefiniował na nowo niektóre z pojęć. Oprócz przedstawienia historii edycji faksymilowych w Polsce Janusz Sowiński zaprezentował problematykę edytorstwa dokumentarnego, służącego przede wszystkim naukowcom. Autor poświęcił wiele uwagi zagadnieniu roli, jaką edycje faksymilowe odgrywają w zachowywaniu dla przyszłych pokoleń dzieł cennych, a jednocześnie niezwykle rzadkich lub z różnych względów (np. ochrona oryginału) nieudostępnianych wszystkim zainteresowanym, a ponadto przytoczył przykłady dzieł, które znane są dzisiejszym badaczom jedynie dzięki takim właśnie edycjom. Warto również zwrócić uwagę, że w omówieniu różnych metod oraz technologii wydawania faksymilów, historii tej gałęzi ruchu wydawniczego w Polsce, przywołaniu wielu ciekawych przykładów edytorskich, przybliżeniu osób, które do rozwoju faksymilów w Polsce w istotny sposób się przyczyniły, Janusz Sowiński nie poprzestał na przeszłości, ale osobny rozdział poświęcił teraźniejszości i przyszłości. Rozważa pytanie, czy nowoczesne technologie oznaczają dla tradycyjnych faksymilów koniec istnienia tego typu produkcji wydawniczej.

Sowiński już w tytule zastrzega, że jego książka poświęcona jest polskim edycjom faksymilowym. Mimo to wydaje się, że cenny byłby rozdział, w którym choć skrótowo zaprezentowana została by problematyka zagranicznych edycji faksymilowych oraz ich dzieje, co pozwoliłoby umieścić polskie dokonania z tego zakresu w szerszej perspektywie¹. Dość znaczącym uchybieniem, szczególnie w rozdziale pierwszym, teoretycznym, poświęconym definicjom, które dotąd w rodzimej literaturze przedmiotu stosowano niekonsekwentnie, jest oparcie się wyłącznie na polskich opra-

¹ Zob. C. Koeman, *An Increase in Facsimile Reprints*, „Imago Mundi” 18, 1964, s. 87-88; R. Godfrey, *Reproduction reproductive prints*, w: *The Oxford Companion to Western Art*, red. H. Brigstocke, Oxford 2001; G. Dünnhaupt, *Barocke Neudrucke. Bemerkungen zum Faksimilien literarischen Texte*, „Aus dem Antiquariat. Beiträge zum Börsenblatt für den deutschen Buchhandel” 37, 1981, t. 11, s. 126-128.

cowaniach². Choć korzystanie wyłącznie z polskiego dorobku w przypadku pozostałych rozdziałów wydaje się zrozumiałe, skoro autor porusza wyłącznie problematykę rodzimych edycji, to jednak w pierwszym zasadne byłoby sięgnięcie również do zagranicznych książek, artykułów, encyklopedii i leksykonów. Jak bowiem przedstawia się zagadnienie definicji reprintu, faksymile czy kopii w naukach anglosaskich, niemieckiej, francuskiej czy włoskiej? Czy i tam panuje chaos i niekonsekwencja terminologiczna? Na te pytania nie znajdziemy w książce odpowiedzi. Odwołanie się do literatury obcej byłoby korzystne również dla czytelnika głębiej zainteresowanego zagadnieniem. Te dwa zarzuty, czyli brak szerszego tła oraz oparcie się wyłącznie na polskiej literaturze są najpoważniejsze, choć oczywiście nie zmienia to faktu, iż książka Janusza Sowińskiego jest pozycją niezwykle ciekawą i, co bardzo istotne, pierwszą na polskim rynku podejmującą ten ciekawy temat.

Mniej istotnym brakiem jest nieodnotowanie najnowszych projektów związanych z edycjami faksymilowymi czy edytorstwem naukowym, jak *Biblioteka zabytków polskiego piśmiennictwa średniowiecznego* (dokument elektroniczny) wydana przez zespół badaczy pod kierownictwem Wacława Twardzika³ albo seria *Libri librorum (Bibliotheca Paleotyporum in Lingua Polonica Impressorum* oraz *Eximiorum Poloniae Librorum Bibliotheca*) wydana przez Wiesława Wydrę pod auspicjami Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu⁴.

Choć książka Janusza Sowińskiego nie daje odpowiedzi na wszystkie pytania związane z faksymilami, to jednak – jako pierwsza pozycja omawiająca tak szeroko to bardzo przecież bibliotekoznawcze zagadnienie, zbierająca bibliografię oraz podająca mnóstwo niezwykle ciekawych informacji – z pewnością zasługuje na dostrzeżenie i lekturę oraz stanowi doskonały punkt wyjścia do dalszych badań nad tą zupełnie zaniedbaną dotychczas sferą dziejów książki, nie tylko rodzimej.

² Bogate literatury przedmiotu dostępne są m.in. pod adresami: <http://www.phil-fak.uni-duesseldorf.de/iud/agphe/a.htm> [dostęp: 1.10.2010]; <http://www.maphistory.info/fakesbib.html> [dostęp: 1.10.2010].

³ *Biblioteka zabytków polskiego piśmiennictwa średniowiecznego*, wyd. zespół pod kierownictwem Wacława Twardzika, Kraków 2006.

⁴ Przed ukazaniem się książki Janusza Sowińskiego ukazał się m.in. Biernata z Lublina [*Raj duszny*] *Hortulus animae polonice* [Kraków, Florian Ungler i Wolfgang Lem, 1513], Poznań 2006.